

Bilješka uz prijevode i popis izvornika

Svi autori, urednici te većina nakladnika velikodušno su nam ustupili prava na ponovno objavljivanje u nastavku navedenih radova na čemu im ovom prilikom iskreno zahvaljujemo. U zbornik su uključeni tekstovi koji teorijski i/ili na razini studija slučaja iz različitih dijelova svijeta (Europa, Azija, Sjeverna Amerika) ukazuju na nuspojave i promašaje, ili, nešto suzdržanije rečeno, probleme, propuste i ozbiljne manjkavosti UNESCO-ova programa nematerijalne kulturne baštine. Radi se, s jedne strane, o poznatim tekstovima od kojih neki imaju kanonski status u području te, s druge strane, o možda slabije poznatim tekstovima koje smatramo poticajnim i relevantnim za raspravu u hrvatskom kontekstu.

Uz dva rada inicijalno napisana na hrvatskom jeziku te jedan napisan na engleskom i preveden na hrvatski u izdanju iz kojeg smo ga preuzeli, zbornik sadrži jedanaest tekstova prevedenih s engleskog jezika. Prijevodi nastoje slijediti stilske i kulturološke specifičnosti izvornika, dok je terminologija, koliko je to bilo moguće, usklađena na razini zbornika, ali i s uvriježnim rješenjima u hrvatskom jeziku. U tom su pothvatu, dakako, ključni bili prevoditelji, ali i kolege iz različitih disciplina koje smo konzultirali, a koji su nam svojim znanjem nesebično pomogli. Stoga su zasluge za pojedina prijevodna rješenja ponekad i kolektivne, no odgovornost je u cjelini, zbog specifičnosti i opsega zahvata, isključivo naša.

Jezične i stilske specifičnosti izvornika su u ime dosljednosti na razini zbornika, ali i pretpostavljenih očekivanja i upućenosti hrvatskih čitatelja, ponekad ipak neutralizirane. Tako su razlike u nazivima i nazivanjima istih dokumenata u ovome zborniku, u odnosu na izvornike, znatno manje, dok je, primjerice, uporaba kratica, česta u izvornicima, u zborniku svedena na minimum, uz iznimku, dakako, kratice UNESCO. Posve očekivano za ovaj tip publikacije, nije bilo moguće izbjeći ni terminološke kompromise, inačice i udvajanja. Tako je, recimo, anglosaksonska složenica *folklore*,

koja u pridjevskom obliku ima tradicionalno nestalan oblik u hrvatskim prijevodima, i u ovom zborniku, ovisno o kontekstu, prevedena kao “folklorno”, “pučko” ili “narodno”. Slično tomu, engleski termin *indigenous* je preveden kao “starosjedilački”, osim u onim slučajevima, pa i cijelim tekstovima, kada je pojam “autohton” bio prepoznat kao manje geografski i značenjski obilježen.

Razlika između engleskih pojmova *heritage* i *patrimony*, koja u hrvatskom jeziku samo djelomice odgovara razlici između pojmova “baština” i “nasljeđe”, u zborniku je zadržana u svim slučajevima u kojima je to bilo sintaktički i semantički moguće. Slično tomu, pojmovi *safeguarding* i *preservation* uglavnom su prevedeni kao “očuvanje”, odnosno “čuvanje”, ali ih je u nekolicini slučajeva, u skladu s kontekstom u kojem se pojavljuju, ipak bilo nužno prevesti i terminom “zaštita”.

Zbog prijepornih mjesta službenog hrvatskog prijevoda *Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, navodi iz konvencije donose se u revidiranom prijevodu. Naime, hrvatski je prijevod konvencije općenito usmjeren prema domestikaciji, koja je često ustvari arhaizacija, te se uvelike oslanja na stariju terminologiju konzervatorske, etnološke i folklorističke provenijencije. Tako je u službenom hrvatskom prijevodu konvencije, primjerice, već spomenuti engleski termin *safeguarding* preveden isključivo kao “zaštita”, *intangible* kao “nematerijalno”, *practices* kao “vještine”, *representations* kao “izvedbe”, *social practices* kao “običaji” i tako dalje. U zborniku je u navodima iz konvencije zadržan pojam nematerijalno no druga su više ili manje prijeporna prijevodna rješenja zamijenjena. Na konvenciju ćemo se u zborniku ipak referirati koristeći naziv pod kojim je taj dokument usvojio Hrvatski sabor. Izuzetak čine tekstovi Naile Ceribašić i Tvrтка Zebeća u kojima se slijedom u njima iznesene argumentacije rabi naziv *Konvencija o očuvanju nematerijalne kulturne baštine*.

Posebno je zahtjevno bilo uskladiti terminologiju vezanu uz posljednjih godina ključan element rasprave o nematerijalnoj kulturi, pitanje vlasništva. Engleski termin *property* u zborniku je ovisno o kontekstu preveden kao dobro, imovina, nekretnina, vlasništvo ili posjedovanje. U skladu s uvriježenom terminologijom u hrvatskom jeziku pojam *intellectual property* dosljedno je preveden kao intelektualno vlasništvo no pojam *cultural property* u analogiji ipak nije brzopleto preveden kao kulturno vlasništvo.

Nasljedujući za naše zakonodavstvo i teoriju prava karakteristično razlikovanje između pravnog objekta (kulturnog dobra) i prava koje se odnosi na taj objekt (prava vlasništva nad kulturnim dobrom), u ovom je zborniku engleski termin *cultural property* preveden kao kulturno dobro kada se u izvornicima odnosio na pravni objekt. U onim slučajevima kada se isti termin u izvorniku rabio u smislu prava koje se odnosi na neki objekt, a ne u smislu objekta, ili se rabio dominantno u tom smislu, nastojao se prevesti kao “vlasništvo nad kulturnim dobrom”. Pojam kulturnog dobra, u tim prijevodima, slijedom njegova značenja u engleskom jeziku, ali i *Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (NN 66/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12), usko je, dakle, vezan uz pojam vlasništva i srodnih pravnih kategorija, a ne uz vrijednosti, dostignuća i bogatstva u kulturnom, estetskom, povijesnom i nekom drugom pogledu. Ovo posljednje je i danas u nas prevladavajuće značenje sintagme kulturno dobro, no rasprave u kojima se poziva na kulturno dobro, a koje imamo priliku čuti na terenu i u medijima, usmjerene su sve više na pitanje vlasništva što sugerira da je kulturno dobro u smislu pravne kategorije sa cijelom pripadnom logikom (klasifikacijom i pravnim institutima među kojima su ključni instituti autorskog prava, vlasništva i sl.) već ušlo u našu svakodnevicu. Potaknute time, upotrebom termina kulturno dobro u opisanom značenju nastojale smo, dakle, ne samo slijediti uzuse hrvatskog jezika i prava, nego i uputiti na probleme koji će, kako se danas čini, biti sve izraženiji, a koji proizlaze i iz ulaska kulture u pravni režim i njezine posljedične regulacije kroz institut vlasništva. Taj je korak, vjerujemo, preduvjet za razmišljanje o alternativni situaciji u kojoj i “obična” kultura postaje dio gore spomenutog pravnog režima, ali i alternativni situaciji u kojoj je ona izuzeta iz pravnog režima, no ne i iz ekonomske eksploatacije i devastacije. U konačnici stoga ključno pitanje nije koji je termin bolji (kulturno dobro, kulturno vlasništvo, vlasništvo nad kulturnim dobrom i sl.), odnosno koji termin bolje opisuje našu zbilju. Ključno je pitanje koja je alternativa toj zbilji.

Popis izvornika

- Regina Bendix. 2009. "Inheritances. Possession, Ownership, and Responsibility". *Traditiones* 38/2:181-199.
- Chiara Bortolotto. 2009. "The Giant Cola Cola in Gravina. Intangible Cultural Heritage, Property, and Territory between Unesco Discourse and Local Heritage Practice". *Ethnologia Europaea* 39/2:81-94.
- Michael Brown. 2005. "Heritage Trouble. Recent Work on the Protection of Intangible Cultural Property". *International Journal of Cultural Property* 12/1:40-61.
- Naila Ceribašić. 2009. "Novi val promicanja nacionalne baštine. UNESCO-va 'Konvencija o očuvanju nematerijalne kulturne baštine' i njezina implementacija". U *6. Međunarodni simpozij "Muzika u društvu"*. Jasmina Talam, ur. Sarajevo: Muzikološko društvo Federacije Bosne i Hercegovine i Muzička akademija u Sarajevu, 122-135.
- Valdimar Tr. Hafstein. 2007. "Claiming Culture. Intangible Heritage Inc., Folklore®, Traditional Knowledge™". U *Prädikat "HERITAGE". Wertschöpfungen aus kulturellen Ressourcen*. Dorothee Hemme, Markus Tauschek i Regina Bendix, ur. Berlin: LIT Verlag, 75-100.
- Barbara Kirshenblatt-Gimblett. 2006. "World Heritage and Cultural Economics". U *Museum Frictions. Public Cultures/Global Transformations*. Ivan Karp, Corinne A. Kratz, Lynn Szwaja i Tomás Ybarra-Frausto s Gustavom Buntinxom, Barbarom Kirshenblatt-Gimblett, Cirajem Rassoolom, ur. Durham i London: Duke University Press, 161-202.
- Walter Leimgruber. 2010. "Switzerland and the UNESCO Convention on Intangible Cultural Heritage". *Journal of Folklore Research* 47/1-2:161-196.
- Naomi Mezey. 2007. "The Paradox of Cultural Property". *Columbia Law Review* 107:2004-2046.
- Amy Mountcastle. 2010. "Safeguarding Intangible Cultural Heritage and the Inevitability of Loss. A Tibetan Example". *Studia ethnologica Croatica* 22:339-359.
- Lidija Nikočević. 2012. "Kultura ili baština? Problem nematerijalnosti". *Etnološka tribina* 42/35:7-20.

- Dorothy Noyes. 2006. "The Judgement of Solomon. Global Protections for Tradition and the Problem of Community Ownership". *Cultural Analysis* 5:27-56.
- Markus Tauschek. 2009. "Cultural Property as Strategy. The Carnival of Binche, the Creation of Cultural Heritage and Cultural Property". *Ethnologia Europaea* 39/2:67-80.
- Nino Tsitsishvili. 2009. "National Ideologies in the Era of Global Fusions. Georgian Polyphonic Song as a UNESCO-Sanctioned Masterpiece of Intangible Heritage". *Music & Politics* 3/1.
- Tvrtko Zebec. 2013. "Etnolog u svijetu baštine. Hrvatska nematerijalna kultura u 21. stoljeću". U *Hrvatska svakodnevica. Etnografije vremena i prostora*. Jasna Čapo i Valentina Gulin Zrnić, ur. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 173-195.